

Warszawa, 14.11.2024 r.

Stanowisko

Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN dotyczące projektu Ustawy o wychowaniu patriotycznym zmieniającej niektóre ustawy

Komitet Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk i Jego Sekcja Teorii Wychowania po zapoznaniu się z treścią poselskiego projektu ustawy o wychowaniu patriotycznym oraz zawartymi w nim propozycjami zmian w aktach prawnych już istniejących, przekazują poniższe uwagi, które odnoszą się zarówno do uzasadnień merytorycznych proponowanej ustawy, ale także do procedur, które zdaniem Komitetu i Jego Sekcji, powinny być zastosowane na drodze wypracowywania treści ustawy.

W pierwszym rzędzie pragniemy podkreślić, iż sama idea, czy też sens wychowania patriotycznego, jako elementu wychowania szeroko rozumianego, czy też szerzej edukacji, w najszerszym rozumieniu tego procesu, nie budzi wątpliwości członków KNP PAN i Jego Sekcji. Z poczuciem odpowiedzialności odnosimy się do istoty i celów tego procesu, mając na uwadze potrzebę takiego oddziaływania, zwłaszcza w kontekście kształtowania tożsamości osób wychowywanych, a także zachodzących zmian społeczno-kulturowych, ale także geopolitycznych.

Jednak biorąc pod uwagę treść przesłanego do konsultacji dokumentu, pragniemy podkreślić, iż otrzymaliśmy dokument prawny, którego treść budzi wątpliwości merytoryczne odnoszące się do uzasadnień teoretycznych, w tym aksjologicznych, stojących u podstaw wychowania (w tym wychowania patriotycznego), jako procesu oddziaływania na człowieka. Uwagi formułowane przez

członkinie i członków Komitetu Naukowego dotyczą zarówno formy jak i treści dokumentu, a także procedury i kontekstu w jakim należy odczytywać jego treść.

W treści dokumentu zastosowano pojęcia, których konotacja znaczeniowa budzi wątpliwości, na przykład:

- brak porządku pojęciowego, zgodnego z aktualną wiedzą pedagogiczną w zakresie zastosowania takich pojęć jak: wychowanie, kształcenie, nauczanie i uczenie się;
- zastosowano pojęcie „dobro publiczne”, którego konotacja znaczeniowa odnosi się do perspektywy ekonomicznej, a nie wartości uniwersalnych.

Pragniemy podkreślić, iż dokument nie odwzorowuje systemowego ujęcia, osadzonego w aktualnych koncepcjach teoretycznych, które pokazują relację w jakiej pozostają wychowanie patriotyczne i na przykład edukacja obywatelska, a w oparciu o tę kategorię pojęciową aktualnie także przygotowywane są przez instytucje publiczne projekty edukacyjne. Wprawdzie w treści projektu pojawia się określenie edukacja obywatelska, ale w niej nie wskazano relacji w jakiej te pojęcia i ich desygnaty pozostają względem siebie. Uważamy, iż powyższe dokumenty powinny być przygotowywane i opracowywane sekwencyjnie. Należy zauważyć, iż po przyjęciu ostatecznej wersji ustawy o wychowaniu patriotycznym, będzie ona stanowiła podstawę do wydawania rozporządzeń przez właściwego Ministra, a dalej podstawę realizacji tego procesu w praktyce edukacyjnej. Ta zależność rodzi wysokie poczucie odpowiedzialności za treść dokumentu, a przede wszystkim za cele, którym ta działalność ma służyć oraz funkcje jakie będzie pełnił ten dokument w zakresie realizowanej polityki, nie tylko edukacyjnej.

Kolejna uwaga dotyczy kształtowania postaw (w tym przypadku postaw patriotycznych) jako fundamentalnego działania, wokół którego powinno być zogniskowane oddziaływanie. W przypadku analizowanego projektu zmarginalizowano ten aspekt wychowania patriotycznego i jego merytorycznych uzasadnień, szeroko rozumianych, opartych na interdyscyplinarnej wiedzy.

Poważne wątpliwości budzi także jednoznaczne osadzenie projektu w perspektywie światopoglądowo-ideologicznej i politycznej. Wyrazem tego podejścia

jest na przykład odwoływanie się do tego, że Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowy sposób organizacji wycieczek, ramowy program, a także wykaz miejsc, do których organizowane będą wycieczki, związanych z polskimi tradycjami wolnościowymi, demokratycznymi i modernizacyjnymi oraz materialnym, a także niematerialnym dziedzictwem narodowym.

Kolejną wątpliwość budzi to, iż skoro jak piszą autorzy projektu w uzasadnieniu „zasadniczym celem projektu jest ustanowienie

- Komisji Edukacji Narodowej,
- wprowadzenie nowych form edukacji obywatelskiej, przygotowujące do odpowiedzialności za Ojczyznę,
- uwspółcześnienie zadań edukacyjnych i wychowawczych w szkołach”,

to powołanie takiej komisji powinno mieć charakter ponadpartyjny, faktycznie oparty na stanowiskach formułowanych także przez środowiska oświatowe. Skoro, jak zawarto w projekcie, Ustawa ma wejść w życie 1 września 2025 roku, a Komisja Edukacji Narodowej (KEN), ma być organem eksperckim, stabilizującym polski system edukacji, przyjęcie Ustawy powinna poprzedzić pogłębiona refleksja dotycząca istoty, celów, uzasadnień oraz form organizacyjnych dotyczących wychowania patriotycznego oraz podstaw formalno-prawnych powołania oraz funkcjonowania KEN. W tym punkcie pragniemy podkreślić, iż sam fakt powołania takiego organu jakim ma być Komisja Edukacji Narodowej nie budzi zastrzeżeń, czy też wątpliwości merytorycznych. Na uwagę zasługują jednak funkcje jakie ma pełnić KEN w przestrzeni publicznej, zwłaszcza w perspektywie realizowanej polityki edukacyjnej.

Konkluzja

Przedstawiony do konsultacji projekt ustawy nie spełnia wymogów dotyczących merytorycznego uzasadnienia wychowania patriotycznego jako takiego i form jego realizacji, a ponadto upolitycznienie tego procesu burzy jego istotę w perspektywie

kategorii długiego trwania, odniesionych do oddziaływania na kolejne pokolenia. Jednak pragniemy podkreślić, iż popieramy powyższą ideę i potrzebę tego typu oddziaływania wychowawczego, pod warunkiem przeprowadzenia stosownych, uwarunkowanych merytorycznie konsultacji, które będą uwzględniały aktualną wiedzę pedagogiczną dotyczącą filozoficzno-teoretycznych, w tym aksjologicznych podstaw wychowania patriotycznego. Biorąc pod uwagę rolę i społeczne funkcje nauki, w tym dyskursu naukowego, a także to, iż badania naukowe (w tym realizowane przez pedagogów) dostarczają narzędzi służących rozumieniu świata (w tym świata społecznego), w powyższym zakresie Komitet Nauk Pedagogicznych może służyć pomocą ekspercką.

Z poważaniem

Przewodnicząca Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN

prof. dr hab. Agnieszka Cybal-Michalska

dr hab. Alina Wróbel, prof. UŁ - Przewodnicząca Sekcji Teorii Wychowania KNP PAN